

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ.2504 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้ขยายตัวและเกิดความมั่นคงยิ่งขึ้น และได้ดำเนินการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่อยมา ปัจจุบันประเทศไทยกำลังดำเนินการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งเริ่มใช้ในปี พ.ศ.2545 จนถึงปี พ.ศ.2549 ภายใต้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต จึงกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกันสร้างความเข้มแข็งของภาคการเงินความมั่นคงและเสถียรภาพของฐานะการคลัง ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจระดับฐานรากมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545 : จ-ข)

เพื่อให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ ที่มุ่งปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ประสานเชื่อมโยงชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูลกันและกัน นำไปสู่เป้าหมายระยะยาวในการกระจายโอกาสการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้เท่าเทียมกัน ตามศักยภาพในทุกพื้นที่ โดยจะดำเนินการตามหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ยึดคนในพื้นที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนารายได้ กระบวนการมีส่วนร่วมที่อาศัยความเข้มแข็งของชุมชน ฐานรากทั้งในชนบทและเมืองเป็นพื้นฐานให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ มีพลังเพิ่มขีดความสามารถด้วยตนเอง และพึ่งตนเองได้ รวมทั้งให้ทุนทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างรอบคอบ ระมัดระวังและมีประสิทธิภาพสร้างเศรษฐกิจพออยู่พอกินเป็นภูมิคุ้มกันเบื้องต้น ขณะเดียวกันมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชนบทและเมืองที่ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นโดยลำดับ ภายใต้ความมีเหตุผล และเกื้อกูลกัน ควบคู่กับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งรองรับการกระจายภารกิจด้านการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนกระบวนการชุมชนและประชาสังคมในการร่วมสร้างความเป็นธรรมแก่คนทุก

ระดับในสังคม โดยเฉพาะคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545 : 50)

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งการสร้างอาชีพและคุณภาพของประชากร ทำให้สภาพต่าง ๆ ของหมู่บ้านในชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะมีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่นอกชุมชนและในชุมชน เพื่อให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้โครงสร้างด้านต่าง ๆ ของสังคมในระดับท้องถิ่นต้องเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งที่เป็นด้านดี และด้านเสีย (วีรพล มณีพงษ์. 2531 : 9)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่หนึ่งในสามของประเทศ ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนา ซึ่งร้อยละ 90 ต้องอาศัยเพียงน้ำฝนจากธรรมชาติ ดังนั้นผลผลิตจึงไม่แน่นอน รวมทั้งราคาผลผลิตยังขึ้นอยู่กับระบบตลาดและจำนวนผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละปี เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีฐานะยากจน เป็นผลให้ต้องประกอบอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว (นริศศรี แววดล้ายหงษ์. 2539 : 1)

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในบริเวณตอนกลางของภาค ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 560 กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาทางตอนเหนือของจังหวัด สภาพของดินมีศักยภาพทางการเกษตรระดับปานกลาง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ กับอีก 4 กิ่งอำเภอ เป็นแรงงานภาคเกษตรกรรมร้อยละ 90 มีอาชีพหลักคือ การทำนา (จังหวัดกาฬสินธุ์. 2546 : 3) จากสภาพภูมิประเทศและสภาพของดินไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอกมลาไสยประสบปัญหาความแห้งแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ หลังจากฝนฤดูเก็บเกี่ยวจากการทำนาแล้ว ชาวบ้านเกิดการว่างงาน และยากจน ชาวบ้านต้องหันไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มาเพิ่มเติมจุนเจือครอบครัว เช่น การเลี้ยงสัตว์ และไปรับจ้างขายแรงงานในเมืองใหญ่ เป็นต้น

จากสภาพการผลิตกระเปาะของชาวบ้านดอนสวรรค์ และบ้านดอนหวายในปัจจุบัน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ประกอบการ และครอบครัวแรงงานรับจ้างผลิตกระเปาะ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการผลิตกระเปาะ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตกระเปาะของชุมชนบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และบ้านดอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลคงลิ่ง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนหมู่บ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ และสังคมจากการประกอบอาชีพการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อหาแนวทางการจัดระบบการพัฒนากระบวนการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในพื้นที่หมู่บ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และ บ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการผลิต และผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้าน โดยแยกประเด็นการศึกษาไว้ ดังนี้

2.1 บริบทชุมชนบ้านคอนสวรรค์ และ บ้านคอนหวาย

2.1.1 ประวัติการตั้งหมู่บ้าน

2.1.2 สภาพทั่วไปและสภาพภูมิประเทศ

2.1.3 ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวบ้านคอนสวรรค์ และ บ้านคอนหวาย

2.2 กระบวนการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ และ บ้านคอนหวาย

โดยจะดำเนินการศึกษา กระบวนการผลิตกระเป๋าสานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ประวัติความเป็นมา

2.2.2 อุปกรณ์และวัตถุดิบที่ใช้

- 2.2.3 การออกแบบและประเภทผลิตภัณฑ์
- 2.2.4 การตัดเย็บ
- 2.2.5 การตรวจสอบคุณภาพหลังการผลิต
- 2.2.6 ต้นทุนการผลิต
- 2.2.7 การจัดจำหน่าย
- 2.3 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
 - 2.3.1 ด้านการประกอบอาชีพ
 - 2.3.2 ด้านรายได้และรายจ่าย
 - 2.3.3 ด้านการกู้ยืมและหนี้สิน
 - 2.3.4 ด้านทรัพย์สินภายในครัวเรือน
- 2.4 ผลกระทบทางด้านสังคม ได้แก่
 - 2.4.1 ด้านการศึกษา
 - 2.4.2 ด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม
 - 2.4.3 ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ
 - 2.4.4 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในหมู่บ้าน
- 2.5 แนวทางการจัดระบบการพัฒนาระบบการผลิตกระเป๋า
 - 2.5.1 ด้านปัจจัยนำเข้า
 - 2.5.2 ด้านกระบวนการผลิต
 - 2.5.3 ด้านผลิตภัณฑ์
 - 2.5.4 ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการผลิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการผลิตกระเป๋า หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการผลิตกระเป๋าของชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และ บ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลคงลึง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเริ่มจากการแปรสภาพวัตถุดิบ จนเป็นกระเป๋าตามรูปแบบที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การตัดเย็บ การตรวจสอบคุณภาพหลังการผลิต
2. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ฐานะความเป็นอยู่ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ตลอดจนทรัพย์สินในครัวเรือน ก่อนการผลิตและหลังการผลิตกระเป๋าที่มีความแตกต่างกัน

3. ผลกระทบทางด้านสังคม หมายถึง การศึกษา อนามัยและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ ในครอบครัวและเครือญาติ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในหมู่บ้านก่อนการผลิตและ หลังการผลิต

4. แนวทางการจัดระบบการพัฒนา หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการผลิต ผลกระทบ และปัจจัยเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืนในกระบวนการผลิตกระเป๋าสาน ของ ชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และ บ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลคงสิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำข้อมูลจากบริบทชุมชน และ กระบวนการการผลิตกระเป๋าสาน ไปวางแผน และ ปรับปรุงแนวทางในการพัฒนาอาชีพการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ ชาวบ้านคอนหวาย และหมู่บ้านอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการประกอบ อาชีพการผลิตกระเป๋าสานของชาวบ้านคอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 และชาวบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบล คงสิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ไปพัฒนาระบบเศรษฐกิจ และ สังคมในชุมชนให้ดีขึ้น

3. นำแนวทางการจัดระบบการพัฒนากระบวนการผลิตกระเป๋าสาน ของชาวบ้านคอน สวรรค์ หมู่ที่ 14 และชาวบ้านคอนหวาย หมู่ที่ 17 ตำบลคงสิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ไปเผยแพร่ต่อชุมชนอื่น ๆ ที่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการประกอบอาชีพในชุมชน